

**DINCOLO DE MALADIV – DESPRE O POETICĂ A CORPULUI
DE CARNE & DE CUVINTE**

BEYOND THE PATHOLOGICAL – TOWARDS AN EMBODIED POETICS
OF FLESH AND WORD

DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.1.26.2025.art.35](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.1.26.2025.art.35)

Asist. univ. drd. SMĂRÂNDIȚA-ELENA COSTIN
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Abstract: *This review of the collective volume **Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română** [The Ordeal of Daily Life. The Imaginary of Illness in Romanian Literature], coordinated by Emanuela Ilie, has enabled the assumption of multiple perspectives on this complex theme. The analysis explores the imaginary of illness in Romanian literature, emphasizing the nuanced and rigorous ways in which bodily and nervous diseases are represented across a wide spectrum of texts. By addressing both canonical and lesser – known works, the review highlights the diversity of literary perspectives through which illness is portrayed – not merely as a medical or physical condition, but also as a metaphorical and cultural construct. Special attention is given to the rigorous representation of corpor(e)al fragility, the depiction of nervous disorders, and the symbolic functions they acquire within different narrative contexts. Ultimately, the volume demonstrates how the literary imaginary of illness functions as a multifaceted mirror of individual and collective experiences, opening interdisciplinary avenues between literature, cultural studies, and medical humanities.*

Keywords: *illness imaginary; Romanian literature; corporal fragility; nervous disorders; cultural perspectives*

Recenta lucrare colectivă, ***Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română***, coordonată de distinsa Emanuela Ilie, apărută la Editura Eikon, București (2025), cu un cuvânt înainte semnat de coordonatoarea însăși și o prefață de Diana Câmpian, inaugurează colecția „Literatură și Medicină”, menită să sublinieze interferențele *pluri-* și *interdisciplinare* care se pot coagula estetic și narativ pornind de la premisa conform căreia textul, asemenea corpului uman, își crește propriile organe. De vigoarea și coeziunea relațiilor dintre acestea depinde atât funcționarea optimă a organismului „viu”, cât și a celui „ficțional”. În fapt, *inima* acestui volum s-a format cu ajutorul cercetătorilor care, asemenea unor veritabili medici (chirurghi, gastroenterologi, cardiologi, ortopezi, neurologi etc.) nu au oferit diagnosticul înainte de a face o anamneză (*analiză hermeneutică*) amănunțită, riguroasă, documentată a pacientului (*textul literar*).

Demersul analitic întreprins, curajos atât din perspectiva tematicii abordate, cât și a instrumentelor de teorie literară utilizate, este unul inedit, de rezonanță elitară, având în vedere că, pe piața culturală românească (cel puțin), oferta studiilor care vizează arcada maladivă care planează neconținut asupra vieții umane este cât se poate de redusă, din păcate. Deși tipurile de discurs – literar,

cinematografic, plastic etc. – care au în centru ideea de boală, de *nimb* al unei imperfecțiuni garantate, aidoma unei setări eronate de fabricație, nu sunt deloc puține, cei care s-au încumetat să abordeze astfel de subiecte răscolitoare, pot fi cu adevărat considerați, folosind sintagma lui Aristotel din *Etica nicomahică*, „oameni de virtute”.

Cei opt semnatori ai cărții se situează, cu instrumentarul critic aferent, pe țărmurile unei întinderi vaste, alunecoase din pricina diferențelor de nivel ontologic, glisând echilibrat între o estetică a „corpor(e)alității” traumatizate (Ilie, p. 8), incluzând, aici, expresiile corpului abuzat, traumatizat, desfigurat de durerile bolii, și una a „spiritului încarcerat în boală” (Câmpan, p. 9), referindu-ne la manifestările *egografice* ale maladiilor trupești. Astfel, Alina Bako, Florina-Maria Băcilă, Ciprian Handru, Emanuela Ilie, Luiza Negură, Iulia Pietraru, Alina Marieta Rucăreanu (maica Alexandra) și Sorina Victoria s-au angajat într-un periplu critic de referință pentru arealul studiilor dedicate bolii, dizabilității, infirmității, corporalității în genere, dislocând interpretările clișeice și preferând arondarea cazurilor întâlnite în sfera unor patologii (textuale) regenerative.

Volumul trebuie citit cu răspunderea celui care, aflat la granița dintre un diagnostic și un verdict, găsește speranță, agățându-se de orice (*pseudo*) panaceu, chiar dacă acesta contravine credințelor sale de-o viață. Grația acestui op constă, în fapt, într-un paradox echitabil: prezența bolii, metabolizată fie în studiile critice de cel mai înalt calibru științific la care recurg autorii (Mark Osteen, Judith Butler, Michel Foucault, Susan Sontag, Tobin Siebers, Arlette Bouloumié ș.a.), fie în complexe și rafinatele analize hermeneutice ale textelor din literatura română (Ionel Teodoreanu, Ileana Mălăncioiu, Mateiu Caragiale, Liviu Rebreanu etc.), semnalează irizațiile unei vindecări prin ceea ce specialiștii au numit *terapia narativă*. Prin expunerea, analiza și interpretarea „diagnosticelor” din literatura autohtonă, autorii volumului resuscitează benevol organul vital al maladivilor vizați – *opera*.

Structura bipartită a lucrării permite întrevăderea clară a celor două direcții – cea teoretică și cea interpretativă – conferindu-i o volumetrie specifică. Prima secțiune este deschisă de studiul Alinei Bako, reputat critic și profesor la Facultatea de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, intitulat ***Geografiile bolii. Dizabilitățile în romanul românesc***, care, în prelungirea fundamentării teoretice extrem de riguroase, prezintă o analiză a câtorva tipuri de personaje emblematice pentru toposul bolii. Pena Corcodușa, Savista, Hancu Golia sau tanti Zinca sunt doar câteva dintre figurile care fac posibile afirmații de tipul: „Literatura oferă un spațiu pentru reimaginarea dizabilității, nu ca o deficiență sau o problemă izolată, ci ca parte integrantă a experienței umane” (Bako, p. 55.).

Aceeași secțiune găzduiește două studii semnate de coordonatoarea volumului, Emanuela Ilie, ***Patologii ale excesului. Dependență și traumă în proza postcomunistă***, respectiv ***Memorialistica de boală. Cancerul și infernul cotidian***. Primul dintre acestea cartografiază, în linii generos articulate tematic, forme ale excesului care devine o platformă de manifestare a eului. Indiferent de tipul de dependență (de substanțe, alcool sau sexualitate), prozele intrate sub lupa fin-analitică a criticului Emanuela Ilie sunt mărturia de necontestat a faptului că

literatura română colcăie de personaje a căror existență este racordată la surse ale maladivului *in nuce*. Scriitori precum Alexandru Vakulovski, Dragoș Bucurenci, Vera Ion, Ioana Baetica, Claudia Golea atrag atenția prin faptul că, deși propun lecturi greu de digerat din perspectiva asperității imaginarului propus, aceștia conturează partituri textuale care „s-ar putea citi și ca narațiuni ale traumei de diferite tipuri: existențiale, de pierdere, simbiotice/de atașament, respectiv de sistem de atașament” (Ilie, p. 66). Nume precum Octavian Soviany sau Doina Ruști sunt trecute în galeria autorilor cu intuiția sensibilă a nuanțelor identitare, care fac din personajele lor exemplare veritabile ale valențelor răului. De cealaltă parte, fermentul malign al cancerului este încapsulat în literatura confesivă a autorilor care, din perspectiva autoarei studiului, „formează corpusul românesc de *cancer narratives*” (Ilie, p. 139): Mioara Grigore, Ileana Gafton Dragoș, Florica Bațu-Ichim, Loredana Caia, Sorana Gurian, Chris Simion-Mercurian, Vintilă Mihăilescu, Mădălina Andronache, Oana Stroe. Punctul nodal al acestor autori, diferiți ca stil, formulă narativă, ritmicitate și poziționare afectiv-textuală față de propria durere, este autentică și generoasă spațializare a experiențelor maladive, care nu sunt doar pretexte pentru o desfășurare posturală adiacentă, ci miezul fără învelișuri al narațiunilor-testament.

Capitolul care întregeste această serie de studii îi aparține Iuliei Pietraru și se intitulează *Anxietăți și depresii: metabolizările poeziei contemporane*. Sub egida eșafodajului critic al perspectivei de tip *medical humanities*, autoarea își propune o devoalare sintetică a ipostazelor maladiilor nervoase în poezia de după anii '90. Ionel Ciupureanu, Ruxandra Cesereanu, Simona Popescu, Dan Coman, Radu Vancu, Teodora Coman sau Anastasia Gavrilovici reprezintă doar o parte dintre poeții în ale căror corpuri textuale se revarsă din plin rezonanțe psihotice, nevroze, anxietăți (auto)provocate, stări delirante & refuzuri ale unei (i)realități social-politice castratoare. Crize tranzitorii sau refulări abstractizate, e cert că aceste manifestări ale patologiei psihice sunt cât se poate de fertile în economia simbolică a discursului poetic: „poezia e un vector principal de explorare și destigmatizare a sensibilității psihice” (Pietraru, p. 119).

A doua secțiune a lucrării cuprinde o serie de analize hermeneutice, filtrate prin același imaginar profund al bolii, disecat cu cele mai aprige bisturie critice. Este lăudabil faptul că sunt foarte bine reprezentate ambele tipuri de discurs literar – poetic și epic – ceea ce nu poate însemna decât un singur lucru: indiferent de natura gazdei, nervurile maladive pot oricând să o fertilizeze. Dacă studiul Luizei Negură, *Sora mea de dincolo. Amprente și nume ale bolii în lirica Ilenei Mălăncioiu*, portretizează boala în trama thanatică a cancerului, coagulat simbolic prin metafora șarpelui (adamic), făurind mitologia unui „corp de criză” (Negură, p. 282), poezia lui Vasile Voiculescu, poetul-medic, analizată de Alina Marieta Rucăreanu (maica Alexandra) în capitolul *Despre mântuirea prin suferință. O lectură în cheie teologică a operei lui Vasile Voiculescu*, aduce în vizorul cititorului și o altfel de maladie – aceea a spiritului încarcerat, captiv în propria-i pustietate. Mediarea divină apare ca unică soluție de conciliere a distanțelor care traversează ființa umană pe ruta „Iubire-Timp-Eternitate” (Rucăreanu, p. 326). Într-o cheie similară, Florina-Maria Băcilă, în *Poezia lui Traian Dorz. Expresia*

lingvistică a sărutului vindecător, apropiere lirică a lui Dorz de o poetică a intervalului marcat de actul simbolic al sărutului. Martor al unei epifanii, acesta marchează momentul deplină grație al întâlnirii aurorale dintre *creație* și *Creator*: „sărutul implică însă un gest spiritualizat, perceput ca ideal și expresie a dragostei sufletului omenesc aflat sub atingerea iubirii divine” (Băcilă, p. 418). Boala ca spațiu al formării identității textuale este surprinsă în studiul Sorinei Victoria, ***Reprezentări ale maladivului în poezia Rodicăi Braga***, în care accentul este pus pe forța textului de a-și face și desface propriile modalități de a fi. De viață organică, majoritatea poeziilor Rodicăi Braga se înscriu în linia unor arte poetice thanatice sau, alteori, apar asemenea unor organisme vii care își construiesc propriul destin: „În poemele Rodicăi Braga caracteristicile actului de creație și ale scrisului, în sine, iau forma unui îndelung travaliu, proces peste care se proiectează o relație indisolubilă de identificare și unificare a poetului, ca ființă de carne, și a poetului, transpus în versuri” (Victoria, p. 363).

Într-o notă sinistă, departe (și totuși) aproape de armonia reconcilierii divine, prin simbolul îngerului, prezența nemiloasă a lupusului se materializează, ca într-un *trompe-l'œil* grotesc, într-o creatură hipersexualizată, menită să cuantifice spaima sau poate proiecțiile personajului Ana Maria din romanul lui Radu Aldulescu asupra condiției sale maladive. În studiul ***Ana Maria și îngerii. Reflectarea lupusului în romanul lui Radu Aldulescu***, Emanuela Ilie observă că: „De un mare folos în confruntarea cu inamicul în care se cumulează, hidos, obsesiile sexuale și alte impulsuri hiperbolizate ale biosului îi este și faptul că a învățat, de la mama atât de puternică, o anume demnitate a suferinței și chiar un mecanism mai subtil de sublimare a suferinței” (Ilie, p. 385). Un spațiu-capsulă (ospiciul) apare și în romanul analizat de Alina Bako în această secțiune, spațiu ce are rolul de a extinde până la nebunie existența personajului-narator, care alege moartea ca regim de conservare a identității: „Personajul-narator nu trăiește cu adevărat, deoarece a ales să se considere mort, adoptând astfel o viziune nietzscheană care transcende o viață ce nu mai îndeplinește nevoile sale interioare” (extras din ***Patomorfologii narative în proza lui Romulus Guga***, p. 343). Totodată, moartea, ca apogeu al experiențelor de pe front, este asimilată în analiza lui Ciprian Handru mecanismului abiotic al războiului, generator de spaimă, trupuri desprinse de pe oase și *balauri*: „Nu întâmplător, paralel cu prevederile și îngrijirile raționale, pe fondul războiului izbucneau tot soiul de stări epidemice noi și ciudate – cangrene, erizipele infecțioase, accentuând gradul de morbiditate” (pasaj din studiul ***Hortensia Papadat-Bengescu: de la război la patologie și invers***, p. 254).

Deși câmpul semantic al termenului „boală” ar putea crea o stare de neliniște perplexă în rândul cititorilor, vedem cum, în relație cu instrumentarul literaturii și cu inciziile de cea mai bună calitate ale cercetătorilor pe care i-am menționat, volumul colectiv ***Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*** reabilitează în mare măsură crezul interpretativ arondat maladiei. Nu în ultimul rând, discursul cu mize interdisciplinare, care traversează lucrarea *da capo al fine*, adaugă plus valoare studiilor intersecționale și datorită faptului că echilibrează foarte bine tipologiile de scriitori, poeți și prozatori deopotrivă, care fie au creat supape textuale dedicate bolii, fie și-au făurit, din propria boală, opera.